Analyysi

Suomalaisten reaalipalkat ja ostovoima toipuvat viime vuosien kriiseistä

Suomen talous | 27.06.2024 | Aino Silvo, Harri Pönkä

KIRJOITTAJAT

Aino Silvo
Vanhempi ekonomisti

Harri Pönkä
Vanhempi ekonomisti

Viime vuosien kriisit ja poikkeuksellisen nopea inflaatio tekivät loven sekä palkansaajien reaaliansioihin että kotitalouksien ostovoimaan. Inflaatio on kuitenkin ollut Suomessa hitaampaa kuin euroalueella keskimäärin, mikä on tukenut suomalaisten reaalipalkkojen kehitystä suhteessa muuhun euroalueeseen. Kokonaisuutena suomalaisten kotitalouksien ostovoima kärsi etenkin vuonna 2022 energiakriisin vuoksi. Ostovoima alkoi palautua jo vuoden 2023 alkupuolella huolimatta korkomenojen nopeasta kasvusta.

Palkansaajien keskituntiansiot nousivat kriisivuosinakin

Viime vuosien nopean inflaation jakso on herättänyt keskustelua suomalaisten reaalipalkkojen ja ostovoiman kehityksestä. Nimellispalkkojen nousun on pelätty jääneen jälkeen kuluttajahintojen noususta, minkä vuoksi reaalipalkkojen on arvioitu supistuneen voimakkaasti.

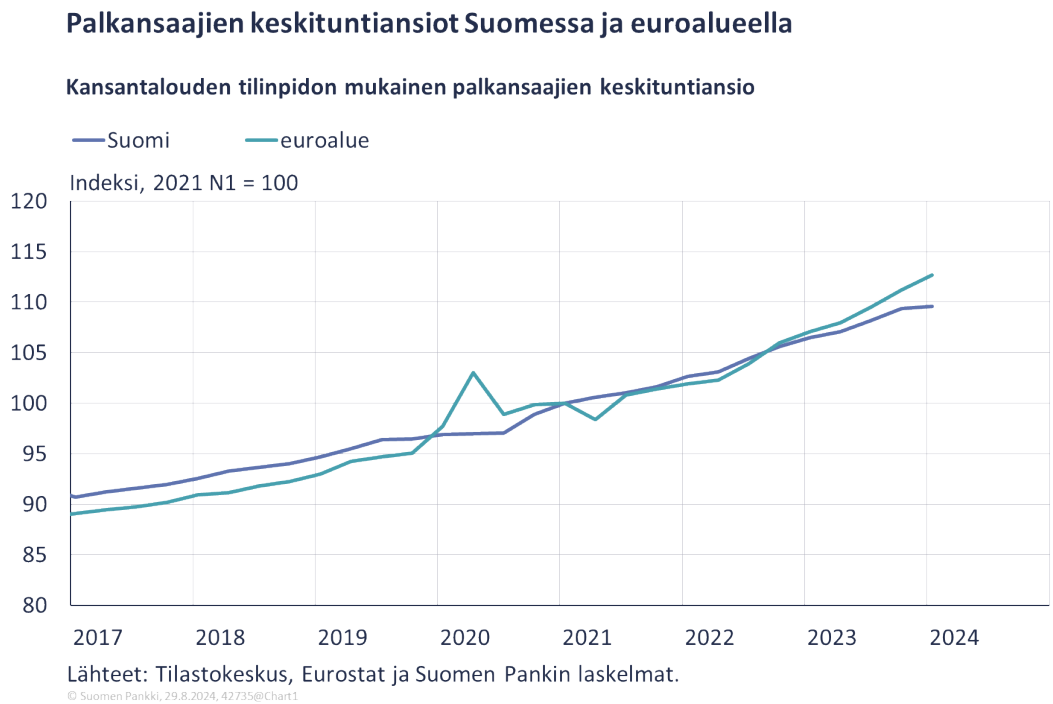
Palkansaajien ansioita voidaan mitata monella eri mittarilla. Näistä kotimaassa käytetyimmät ovat ansiotasoindeksin mukaiset nimellisansiot sekä palkansaajaa kohden lasketut palkansaajakorvaukset.

Palkansaajan näkökulmasta nimellisansioiden mittareista kenties tärkein ovat kuitenkin kansantalouden tilinpidon mukaiset keskituntiansiot, jotka kuvaavat ansiokehitystä tehtyä työtuntia kohden.[1] Mittarin etuna on myös se, että sen mukaisten ansioiden laskemisessa hyödynnetään suoraan verottajan tietoja toteutuneesta palkanmaksusta. Tämän lisäksi keskituntiansiot huomioivat mahdolliset muutokset työntekijärakenteessa, kuten muutokset osa-aikatyön määrässä.

Keskituntiansioiden nousu on viime vuosina ollut Suomessa suhteellisen vahvaa. Ne nousivat vuosina 2020–2023 keskimäärin 3,0 % vuodessa. Tähän ovat vaikuttaneet aiempaa korkeammat sopimuskorotukset sekä suuri työvoiman kysyntä, joka on pitänyt yllä työllisyyttä heikosta suhdannetilanteesta huolimatta. Vertailukelpoiset kansantalouden tilinpidon mukaiset keskituntiansiot nousivat sekä Suomessa että euroalueella vuosina 2020–2023 keskimäärin lähes samaa tahtia (kuvio 1). Euroalueella vuosimuutos oli jonkin verran Suomea nopeampaa, keskimäärin 3,8 %.[2] Eroa selittää muun muassa se, että samalla ajanjaksolla euroalueen talous kasvoi keskimäärin 0,9 % vuodessa. Suomessa vastaava lukema oli 0,1 %.

Vuoden 2024 ensimmäisellä neljänneksellä keskituntiansioiden nousu ensimmäisten tietojen valossa pysähtyi Suomessa, kun euroalueella nousu jatkui. Suomessa sopimuskorotukset ovat kuluvana vuonna viime vuotta pienemmät, minkä lisäksi työehtosopimuksiin kuului viime vuonna sopimuskorotusten lisäksi laaja-alaisesti kertakorvauksia. Tänä vuonna kertakorvauksia ei makseta yhtä laajasti, minkä vuoksi keskituntiansioiden nousu hidastuu.

Kuvio 1.

Kuviossa 1 keskituntiansiot on indeksoitu vuoden 2021 ensimmäiseen neljännekseen, mikä helpottaa Suomen ja euroalueen viimeaikaisen kehityksen vertailua. Ansiotasossa on kuitenkin suuria eroja eri euromaiden välillä. Keskituntiansiot ovat Suomessa pysyneet viime vuosina selvästi euroalueen keskimääräistä korkeampina. Vuonna 2023 keskituntiansiot olivat Suomessa lähes neljänneksen korkeammat kuin euroalueella keskimäärin.

Reaalipalkat ovat alkaneet nousta energiakriisin jälkeisestä kuopastaan

Nimellisten palkkojen kehitystä tärkeämpää on seurata niiden reaalista kehitystä, koska reaalipalkat määrittävät pitkälti palkansaajien ostovoiman kehityksen. Reaaliset keskituntiansiot ovat Suomen Pankin seurannassa eniten käytetty mittari palkansaajien reaaliansioille. Kansantalouden tilinpidon keskituntiansioiden yhteydessä inflaatiomittarina on luontevinta käyttää yksityisen kulutuksen deflaattoria, jolloin tilastolähde ja käytetyt käsitteet ovat yhdenmukaisia.

Työtuntia kohden lasketut reaalipalkat alkoivat laskea Suomessa vuoden 2021 alkupuolella (kuvio 2). Selvempi pudotus reaalisissa keskituntiansioissa tapahtui kuitenkin vuonna 2022, kun inflaatio kiihtyi etenkin Venäjän hyökkäyssodan laukaiseman energiakriisin seurauksena. Reaalipalkat

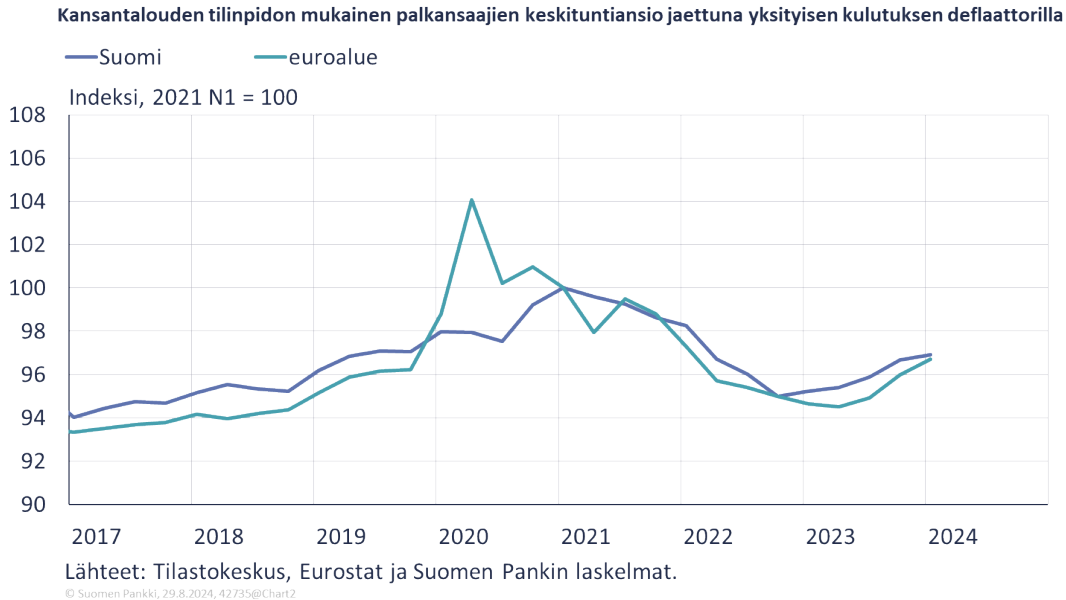
kuitenkin alkoivat nousta jo vuoden 2023 alussa.

Vaikka Suomessa nimellisansioiden nousu on ollut viime vuosina hieman euroalueen keskimääräistä hitaampaa, reaaliansiot ovat vuorostaan kehittyneet hieman euroalueen keskimääräistä suotuisammin (kuvio 3). Euroalueella reaaliset keskituntiansiot lähtivät nousuun vasta vuoden 2023 toisella neljänneksellä, selvästi Suomea myöhemmin.

Inflaatio on yhdenmukaisilla mittareilla ollut merkittävästi nopeampaa euroalueella kuin Suomessa, mikä selittää eron reaaliansioiden kehityksen välillä. Euroalueella yksityisen kulutuksen deflaattorin mukainen inflaatio oli aikavälillä 2020–2023 keskimäärin 3,9 %, kun Suomessa vastaava lukema oli 3,3 %. Ero on aivan viime aikoina ollut tätäkin suurempi.

Kuvio 2.

Reaalipalkat alkoivat Suomessa nousta vuoden 2023 alussa, aiemmin kuin euroalueella keskimäärin

Kotitalouksien ostovoima vahvistuu lähivuosinakin

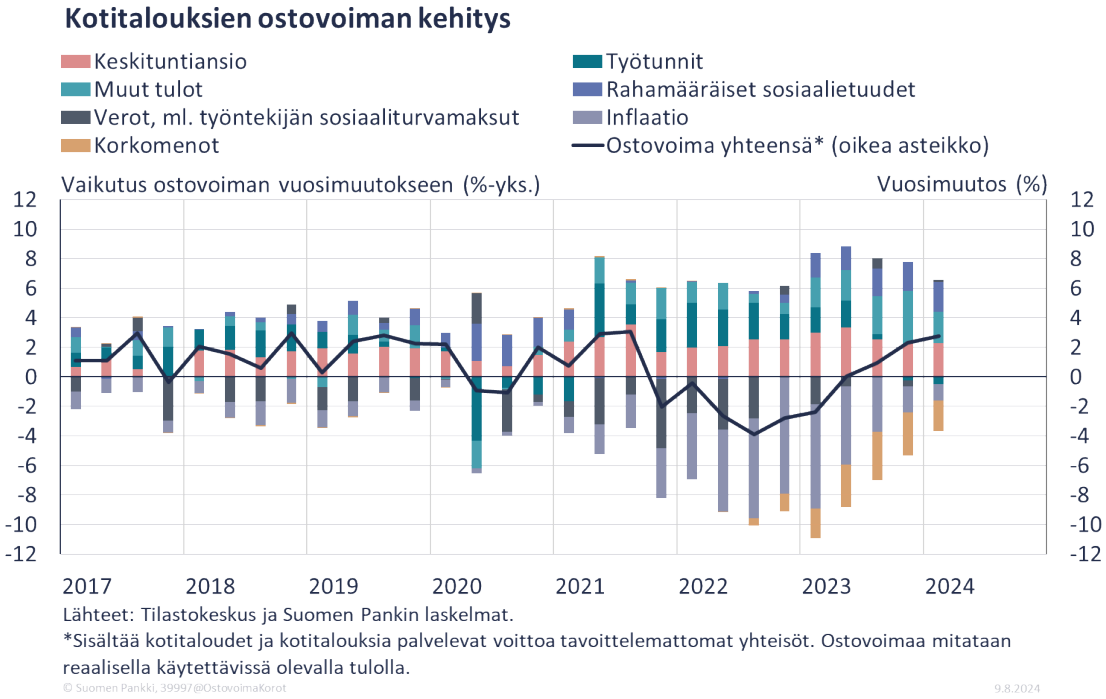
Reaaliset keskituntiansiot kuvaavat palkkojen ostovoiman kehitystä palkansaajien näkökulmasta. Ansiokehityksen ohella palkansaajien tuloihin vaikuttaa kuitenkin myös tehdyn työn määrä: ansiotulot voivat kasvaa sekä palkankorotusten että työnteon lisääntymisen kautta. Sekä palkansaajien että ylipäätään kotitalouksien ostovoimaan vaikuttavat myös monet muut seikat: muun muassa verotus, tulonsiirrot ja muut tulot.

Kansantalouden tilinpidossa kotitaloussektorin käytettävissä olevat tulot kuvaavat kotitalouksien kaikista eri tulonlähteistä saamien tulojen summaa vähennettynä maksetuilla veroilla ja sosiaaliturvamaksuilla. Kotitalouksien ostovoimaa voidaan näin ollen mitata niiden reaalisilla käytettävissä olevilla tuloilla, joista inflaation vaikutus on jälleen puhdistettu yksityisen kulutuksen deflaattorin avulla.

Näin mitattuna suomalaisten kotitalouksien ostovoima heikkeni voimakkaasti vuoden 2021 lopulta vuoden 2023 alkuun asti, kun inflaatio kiihtyi poikkeuksellisen nopeaksi. Vuoden 2022 toiselta puoliskolta alkaen myös korkotason raju nousu on heikentänyt ostovoimaa, sillä kotitalouksien maksamat korkomenot ovat kasvaneet selvästi aiempia vuosia suuremmiksi (kuvio 3). Osin korkomenojen nousua on kuitenkin kompensoinut kotitalouksien saamien korkotulojen vastaava kasvu.

Suomalaisten kotitalouksien ostovoima oli heikoimmillaan vuoden 2022 lopulla, ja vuoden 2023 ensimmäiseltä neljännekseltä alkaen ostovoima on vahvistunut (kuvio 4). Tätä ovat edesauttaneet etenkin keskituntiansioiden verrattain nopea kasvu ja inflaation selvä hidastuminen vuoden 2023 aikana. Myös sosiaalietuudet ja muut tulot, jotka muodostuvat pääasiassa yrittäjä- ja omaisuustuloista, ovat kannatelleet kotitalouksien ostovoimaa (kuvio 3).

Kuvio 3.

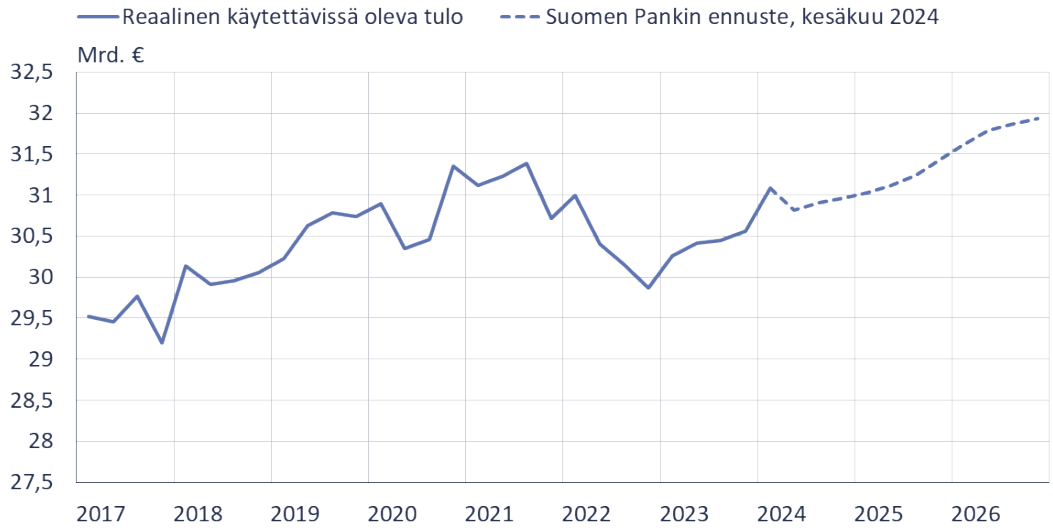

Suomen Pankin kesäkuun 2024 ennusteen mukaan kotitalouksien ostovoima vahvistuu kuluvana

vuonna ja edelleen lähivuosina. Tänä vuonna ansio- ja eläketulot kasvavat aiemmin sovittujen palkkaratkaisujen ja eläkkeiden indeksikorotusten ansiosta, mutta työllisyys heikkenee vaisun taloussuhdanteen vuoksi. Useiden työehtosopimusten voimassaolo päättyy tähän vuoteen, ja syksyllä alkava työehtosopimuskierros määrittelee pitkälti nimellisansioiden lähivuosien kehityksen Suomessa [3]. Vuonna 2025 verotus kiristyy ja useiden sosiaalietuuksien leikkaukset astuvat voimaan, mikä hidastaa kotitalouksien ostovoiman vahvistumista. Nopean inflaation jaksoa edeltänyt ostovoiman taso saavutetaan ennusteen mukaan vuoden 2025 lopulla (kuvio 4).

Kuvio 4.

Kotitalouksien ostovoima vahvistuu edelleen lähivuosina

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.
Sisältää kotitaloudet ja kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt.
Deflatoitu yksityisen kulutuksen deflaattorilla.

© Suomen Pankki, 27.6.2024, 41500@Chart4

Kotitalouksien ostovoima heikkeni voimakkaammin Suomessa kuin muualla euroalueella etenkin vuonna 2022, jo ennen korkomenojen nopeaa kasvua, sillä kotitalouksien saamat palkka- ja yrittäjätulot sekä tulonsiirrot kasvoivat silloin Suomessa hitaammin kuin muualla euroalueella. Kotitalouksien ostovoima alkoi kuitenkin vahvistua samoihin aikoihin sekä Suomessa että euroalueella, ja vuoden 2023 aikana kotitalouksien ostovoima vahvistui Suomessa keskimäärin nopeammin kuin muualla euroalueella huolimatta korkomenojen nopeasta kasvusta.

Suomalaiset kotitaloudet ovat kärsineet vuoden 2022 lopulta lähtien muuta euroaluetta enemmän korkomenojen kasvusta, sillä suomalaisten velallisten suosimien vaihtuvakorkoisten lainojen hoitomenot ovat kasvaneet nopeasti. Rahoitusmarkkinoilla odotetaan korkotason vähitellen laskevan lähivuosien aikana, ja tämä vastaavasti hyödyttää suomalaisia kotitalouksia nopeammin ja voimakkaammin kuin muualla euroalueella. Myös inflaatio on Suomessa ollut viime

vuosina jatkuvasti hitaampaa kuin euroalueella keskimäärin. Suomen Pankin kesäkuun 2024 ennusteen mukaan inflaatio on Suomessa lähivuosinakin maltillista.

Reaalipalkat ja ostovoima jatkavat toipumista kriiseistä

Viime vuosina koettu nopean inflaation jakso koetteli suomalaisten reaalipalkkojen ja ostovoiman kehitystä. Inflaatio on kuitenkin Suomessa ollut hitaampaa kuin euroalueella keskimäärin. Sen ansiosta reaalipalkat alkoivat Suomessa toipua viime vuosien kriiseistä nopeammin kuin muualla euroalueella.

Kokonaisuutena suomalaisten kotitalouksien ostovoima kärsi etenkin vuonna 2022, kun Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainassa ja sitä seurannut energiakriisi heikensivät talouskasvua ja kiihdyttivät inflaatiota. Työllisyys ja ansiokehitys säilyivät kuitenkin suhdannetilanteeseen nähden hyvinä, mikä tuki ostovoimaa. Suomalaisten kotitalouksien ostovoima alkoi palautua nopeasti jo vuoden 2023 alkupuolella, kun inflaatio hidastui selvästi suhteessa kotitalouksien tulokehitykseen. Suomen Pankin ennusteen mukaan ostovoima vahvistuu edelleen lähivuosina.

Artikkelia on muokattu 2.9.2024 perustuen 29.8.2024 käytettävissä olleisiin tietoihin. Aiemman version kuvioissa keskituntiansioiden laskennassa käytetty tehtyjen työtuntien määritelmä ei ole ollut yhdenmukainen palkkakäsitteen kanssa. Artikkelin kuviot 1, 2 ja 3 on korjattu siten, että tehtyjen työtuntien määritelmä vastaa palkkakäsitettä, ja tekstiä on korjattu siten, että se vastaa kuvioita.

Viitteet

1. Tässä artikkelissa keskituntiansiot on laskettu kansantalouden neljännesvuositilinpidon kausitasoitetuista ja työpäiväkorjatuista aikasarjoista kansantaloudessa maksettujen palkkojen ja palkkioiden sekä palkansaajien tekemien työtuntien suhteena. ↑
2. Euroalueella keskituntiansioiden kehitykseen koronakriisin alkuvaiheessa vuoden 2020 toisella neljänneksellä vaikutti maksettuihin palkkoihin ja palkkioihin nähden voimakas työtuntien pudotus. ↑
3. Suomen Pankin ennusteen laadinnassa hyödynnetään pitkän aikavälin havaittuun yhteyteen perustuvaa oletusta, että reaalipalkat nousevat pitkällä aikavälillä suunnilleen samaa tahtia tuottavuuden kasvun kanssa. ↑

Tässä artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia eivätkä välttämättä edusta

Suomen Pankin näkemystä.

Asiasanat

inflaatio, keskituntiansio, kotitaloudet, ostovoima, reaalipalkat, Suomi